

Biedrība "Latvijas Mediju ētikas padome"

**Ētikas padomes atzinums
Nr. 6/2024**

Rīgā, 2024. gada 8. aprīlī

Biedrības "Latvijas Mediju ētikas padome" (turpmāk – "Biedrība") Ētikas padome (turpmāk – "Ētikas padome") 2024. gada 20. marta sēdē šādā sastāvā: Daiga Sproģe, Aleksandrs Mirlins, Guntars Līcis, Baiba Liepiņa, Skaidrīte Lasmane, Anda Rožukalne, Andrejs Mēters, Aivars Pastalnieks

konstatē:

[1] Biedrības valde 2024. gada 29. februārī saņēma sūdzību no Valmieras novada pašvaldības (turpmāk – "Sūdzētājs") par TV3 27.02.2024. raidīto televīzijas sižetu un publicēto rakstu portālā "tv3.lv" "*Valmierā nerunīgi par iespējamo Krievijas saplākšņu eksportu un sankciju pārkāpšanu*" (<https://zinass.tv3.lv/ekonomika/valmiera-nerunigi-par-iespejamo-krievijas-saplaksna-eksportu-un-sankciju-parkapsanu/>), kā arī Facebook ieraksta ievadtekstu "*Aizdomas par nelikumīgu Krievijas saplākšņa eksportu. TV3 Ziņas devās uz Valmieras domi, lai uzzinātu, ko vairāk, taču te klusums*" (turpmāk tekstā – "Sižets" un "Publikācija").

Sūdzētājs norāda, ka TV3, veidojot Sižetu, ir vadījies no Valsts drošības dienests (VDD) sniegtās informācijas, bet radījis maldinošu priekšstatu, ka Valmieras novada domei varētu būt informācija par notikušo vai saistība ar to. Sūdzētājs apgalvo, ka Valmieras novada domei un Valmieras novada pašvaldībai 27.02.2024. neesot bijusi, joprojām nav un arī nākotnē nebūs vairāk informācijas par VDD veiktajām kriminālprocesuālajām darbībām, un to saziņā ar žurnālistu esot apstiprinājis Jānis Baiks, Valmieras novada pašvaldības domes priekšsēdētājs: "Ar šiem jautājumiem vērsieties pie VDD. Pašvaldībai par šo nav informācijas un nav komentāru."

Sūdzētājs raksta, ka Valmieras novada uzņēmumu uzraudzība nav pašvaldības atbildība. Sūdzētājs raksta, ka žurnālista pienākums ir veikt informācijas apkopošanu, analīzi un apskatāmā temata izpēti. Jebkuru notikumu atspoguļošana ir jāveic kritiski, profesionāli un ar lielu atbildību. [...] "Arī Valmieras novada pašvaldība rīkojas atbildīgi, sniedzot medijam atbildes, ka tā nav informēta un nesniegs komentārus par notikumu, par kuru tai nav informācijas. Sabiedrības uztverē ir nozīmīga atšķirība, vai medijs informē sabiedrību, ka pašvaldībai nav informācijas vai ka tā nesniedz informāciju," raksta Sūdzētājs.

Sūdzētājs uzskata, ka TV3 ziņu žurnālista mēģinājumi ar dažādiem komunikācijas paņēmieniem panākt pašvaldības amatpersonu komentāru par notikumiem, par kuriem tām nav informācijas un kompetences komentēt, ir radījusi sabiedrībai negatīvu un maldīgu priekšstatu par pašvaldības saistību un atbildību notikumā, kā arī priekšstatu, ka domes deputātiem ir informācija, bet tie par to klusē. "Apzināti vai neapzināti maldinošas informācijas dēļ par pašvaldības saistību ar notikumu, pašvaldībai ir jāatspēko iedzīvotājiem medija maldīgi veidotais priekšstats – jāinformē individuāli interesenti, ka pašvaldība nav veikusi nelikumīgu saplākšņu eksportu un tā necenšas neko noklusēt, jo pašvaldība nav ne iesaistīta, ne informēta, ne šādu gadījumu izvērtēšana ir pašvaldības pienākumos un kompetencē," apgalvo Sūdzētājs.

[2] Sūdzētājs aicina Biedrību izvērtēt TV3 ziņu darbu, veidojot Sižetu un Publikāciju.

[3] Atbilstoši Biedrības Statūtu 6.2. punktam Biedrības valde Sūdzību nosūtīja SIA All Media Latvia, (turpmāk tekstā – "TV3" komentāra sniegšanai.)

[4] Atbildes vēstulē TV3 uzsver, ka Sižets bija balstīts uz informāciju no Valsts drošības dienesta (VDD), kas ir uzticams avots. Veidojot reportāžu TV3 Ziņām par sabiedrībā rezonansi raisošu tematu

(Krievijā un Baltkrievijā ražotu saplākšņu eksportu uz Ukrainu), bija svarīgi sniegt skaidru, precīzu un izsmeltošu informāciju sabiedrībai, papildinot salīdzinoši skopo sākotnējo informāciju no VDD ar situācijas aprakstu no Valmieras. Reportāžas tapšanas laikā, saistībā ar VDD procesuālām darbībām Valmierā par aizdomām par Eiropas Savienības sankciju pārkāpšanu, viedoklis tika lūgts dažādiem Valmieras novada pārstāvjiem (medijiem, uzņēmējiem) un tajā skaitā arī Valmieras novada pašvaldības deputātiem un pārstāvjiem, kuriem varētu būt pieejama plašāka informācija par notiekošo pašvaldībā.

TV3 skaidro, ka pretēji Sūdzētāja iebildēm, žurnālista komunikācija ar pašvaldību tika veikta profesionāli, izmantojot standarta žurnālistikas paņēmienus, lai gūtu skaidrību par situāciju. Sūdzētāja darbinieka atbilde, ka "šobrīd nevar neviens runāt, jo nav uz vietas" (atspoguļota Sižetā no 15. sekundes), parāda to, ka nevis Sūdzētājam nav informācijas par notikumu, bet, ka vienkārši netiks sniegts komentārs. Līdzīgi Sižetā tiek atspoguļota arī situācija par Sūdzētāja kāda no deputāta pēkšņo lēmumu, komentāru par notikumu nesniegt, nevis, ka informācijas nav. Tāpat kā medija "Valmieras Ziņas" un kāda vietējā uzņēmēja sniegtās līdzīgās atbildes uz žurnālista jautājumiem, arī pašvaldības atbildes tika godprātīgi atspoguļotas Sižetā (skatīt no 1:50 min).

TV3 akcentē, ka saprot un respektē, ka Sūdzētāja atbildības un kompetences joma šajā lietā ir ierobežota, tomēr ne TV3, ne tās žurnālists Sižetā neizteica apgalvojumus, kas liecinātu pretējo vai mēģinātu radīt priekšstatu par Sūdzētāja iespējamo saistību ar šo lietu.

TV3 skaidro, ka ņemot vērā, ka salīdzinoši nesen, pērnā gada rudenī, Valmieras pašvaldība bija iesaistīta citā, KNAB sāktā kriminālprocesā, kurā tika veiktas arī kratīšanas, Valmieras pašvaldības izteikti atturīgā nevēlēšanās komunicēt ar žurnālistu sākotnēji raisīja bažas. Tomēr negūstot apliecinājumu šīm bažām, TV3 apzināti neieklāja atsauci uz šo iepriekšējo gadījumu Sižetā. Šī rīcība bija pamatota tieši ar mērķi izvairīties no nepamatotas sabiedrības maldināšanas, ka Valmieras pašvaldība būtu saistīta ar pašreizējo VDD veikto izmeklēšanu. TV3 akcentē, ka stingri ievēro principu, ka informācija ir jāpiedāvā godīgi un precīzi, izvairoties no nepamatotas spekulācijas radīšanas.

[5] Biedrības valde Sūdzību un TV3 atbildi nodeva izskatīšanai Biedrības Ētikas padomei atbilstoši Biedrības Statūtu 6.1.1. punktam.

[6] Ētikas padomes loceklis, TV3 pārstāvis Andrejs Mēters atstatās no Sūdzības izskatīšanas.

Ētikas padome secina:

[7] Sižets vēsta par TV3 žurnālista nesekmīgajiem mēģinājumiem pēc VDD paziņojuma iegūt vairāk informācijas saistībā ar notikumu, kad VDD veica procesuālās darbības Valmierā par aizdomām par Eiropas Savienības sankciju pārkāpšanu. Reportāžā ir atainots informācijas ieguves process – parādīta arī Valmieras domes darbinieces atbilde par to, ka uz vietas nav neviena pārstāvja, kas var sniegt komentāru, sniegta informācija, ka kāds deputāts solījis, bet vēlāk atteicies sniegt komentāru, iekļautas domes priekšsēdētāja atbildes izziņas.

Tomēr neizpratni raisa Valmieras novada domes nespēja nodrošināt pārstāvi, kas žurnālistam, kurš ieradies domē, kameras priekšā sniegtu situāciju raksturojošu komentāru, domes vērtējumu par sankciju ievērošanu, vai paskaidrotu, ka domei nav šādas informācijas, tā nevar sniegt plašāku komentāru u.tml. un atbildētu uz jautājumiem. Neizpratni raisa arī fakts, ka, rādot sižetā darbinieci, kas atbild, ka "šobrīd nevar neviens runāt, jo nav uz vietas", nav ekrāna titra ar šī cilvēka amatu domē. Ētikas padomei rodas priekšstats, ka, veidojot reportāžu, ir bijis sarežģīti no domes iegūt televīzijas ziņu specifikai atbilstošu komentāru. Tomēr no Sižeta arī nerodas iespaids, ka Valmieras novada dome būtu saistīta ar sankciju pārkāpumu; iespaids drīzāk veidojas par to, cik lielā vai mazā mērā domes pārstāvji ir pieejami un atvērti komunikācijai ar medijiem par neērtām tēmām.

Ētikas padome secina, ka apstākļos, kad žurnālistiem neizdevās iegūt jaunas ziņas, komentārus, vērtējumus, iecerētā reportāža par sankciju pārkāpšanu izvērās par nesekmīga informācijas iegūšanas procesa atspoguļojumu. Ņemot vērā, ka žurnālists informāciju centās iegūt no vairākiem Valmieras novada domes pārstāvjiem, pašvaldība Sižetā ieguva lielāku redzamību, nekā vietējais uzņēmējs un medijs. Ētikas padome to vērtē kā ikdienišķu atgadījumu, kas nepatika Sūdzētājam, un

nesaskata Sižetā Ētikas kodeksa pārkāpumu. Reportāžu tapšanas process var būt sarežģīts; tas, ko redzam sižetos, bieži ir pavisam kas cits, nekā iecerēts.

Arī vērtējot Sižetu pavadošo Publikāciju portālā TV3.lv un pavadtekstu Facebook, secinājumi ir līdzīgi. Publikācijas virsrakstā pašvaldība vai dome nav minēta. Raksta ievadā minēts, ka pašvaldībā par gadījumu runāt nevēlas; tas atbilst Sižetā paustajai informācijai, jo ne no Sižeta, ne Sūdzībā minētā neizriet, ka pašvaldībai būtu bijusi vēlme gadījumu vai sankciju ievērošanu komentēt. Raksta sākumā paskaidrots, ka komentāru neizdevās iegūt ne domē klātienē, ne no deputāta, kas iepriekš bija solījis to sniegt.

Šādas situācijās, kad portālam tiek veidots televīzijas reportāžas pārstāsts, Ētikas padome aicina medijus ņemt vērā, ka mainās vēstījuma formāts no audiovizuālā un rakstisko un rakstā neizbēgami tiek izlaistas daudzas detaļas, tiek veidoti jauni akcenti. Medijiem tas jāapzinās un jā rūpējas, lai neviļus neveidotu iespaidu par kādu personu saistību ar negatīvi vērtētiem notikumiem, ja sižetā šāds priekšstats netiek radīts.

Sūdzētājam Ētikas padome ieteiktu pilnveidot komunikācijas stilu, uzlabot tās pārstāvju pieejamību medijiem un gatavību sniegt komentārus, ņemot vērā žurnālistu īpašo lomu sabiedrībā un darba specifiku.

[8] Ievērojot secināto, visi klātesošie Ētikas padomes locekļi, Andrejam Mēteram atturoties, balso, ka Sižetā un Publikācijā NAV pārkāpts Biedrības Ētikas kodekss.

Ētikas padomē nolemts:

1. Publikācijā nav konstatēti Biedrības Ētikas kodeksa pārkāpumi.
2. Lēmumu paziņot Sūdzētājam un TV3.
3. Lēmumu publicēt Biedrības interneta vietnē un izplatīt informāciju par to atbilstoši Biedrības Statūtu 6.6. punkta noteikumiem.